

Ömer Dinçer,

Kamu Yönetimi Âdâbı-Geleneğin İzinde Modern Bir Siyasetnâme,

İstanbul: Klasik Yayınları, 2019, 399 s.

Değerlendiren: Ayşenur Tuba Uludoğan

İslam siyasetname literatürü, kökenleri, gelişimi ve öğretileri ile çokça işlenen bir konu olmakla birlikte sınırları ve nitelikleri açısından oldukça farklılık arz eden bir alandır. Bu kitap, İslam siyasetname geleneğinin modern siyaset ve kamu yönetimi sahalarına uyarlanması amacıyla kaleme alınmıştır. Prof. Dr. Ömer Dinçer'in geleneksel literatür ve modern idari bilimler üzerine gerçekleştirdiği araştırmalarla ve kamuda üstlendiği üst kademe görevlerle edindiği tecrübeler, böyle bir eserin kaleme alınmasına imkân sağlamış görünmektedir.

Eser; Önsöz ve Giriş'ten sonra iki kısım içerisinde toplam altı bölüm ve Sonuç kısmından oluşmaktadır. Önsöz kısmında, siyasetnamelerin anlamı ifade edildikten sonra genelde Doğu ve Batı, geçmişle günümüz arasında değişen siyaset ve yönetim paradigmalarına dikkat çekilmektedir. Yazarın altı maddede sıraladığı bu farklı paradigmalarda neticesinde eserin yazılma maksadı da izah edilmiştir. Böylece günümüz kamu yönetimi sorunlarına gelenekten beslenen özgün ve detaylı önerilerin sunulmasının hedeflendiği dile getirilmiştir. Bu kapsamda "Yönetim İnsanlığın, Liderlik İnsanın Tecrübesidir" başlıklı giriş bölümü, uzun bir şekilde bu konuyu izah etmektedir. Yönetimin tanımı, geçmişte hükümdarın otoritesini sağlamak için

@ Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, auludogan@pau.edu.tr.

0000-0002-7016-5447

Uludoğan, A. T. (2020). *Kamu Yönetimi Âdâbı-Geleneğin İzinde Modern Bir Siyasetnâme* [Ö. Dinçer'in Kamu Yönetimi Âdâbı-Geleneğin İzinde Modern Bir Siyasetnâme kitabının değerlendirme yazısı]. *İş Ahlakı Dergisi*, 13 (1), s. 173-178.

sunulan deliller ve devletin merkezîyet mefhumuna yapılan vurgu izah edilmektedir. Modern devlette ise tek bir yöneticiden ziyade örgütlü yapı, devletin tüzel kişiliği, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi hususlar izah edilerek İslam siyaset geleneğiyle arasındaki farklılıklar işlenmiştir. İyi yönetim tanımıyla devlet ve vatandaş arasında bir etkileşim kurularak yönetimin kalitesini arttıran yeni bir kural önerilmektedir. Yönetimin başarısının liderin niteliği ve başarısına bağlı olduğuna değinilirken gelenekte yöneticinin ahlaki niteliklere haiz olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda gelenekte ifade edilen ahlaki hasletler ile modern dünyada liderden beklenen özellikler arasında bir bağ kurulmaktadır.

“Siyasetin ve Yönetimin Evrensel İlkeleri: Kadim Sorunlar, Çağdaş Çözümler” başlıklı birinci kısım, üç bölümden oluşmaktadır. Bu kısımdaki başlıklar, devletin dininin adalet olduğu düşüncesi etrafında şekillendiği için yönetim ilkelerinin evrenselliğine dikkat çekilmektedir. Birinci bölüm, “Emaneti Ehline Vermek Adaletin Hem Sebebi Hem Sonucudur” başlığını taşımaktadır. İslami gelenekte kamu görevleri emanet vasfı taşıdığı için bu görevlerin güvenilir ve layık kişilere verilmesi gerektiği söylenmektedir. Siyasetname literatüründe genellikle ehil kimseler için doğuştan gelen ve sonradan geliştirilen mesleki yeteneklerin yanında bilhassa kişinin erdemler kazanarak hayatının her alanında geliştirdiği ahlaki özellikler ve adalet meziyetine dikkat çekilmektedir. Öte yandan işe uygun kişi, aynı zamanda o işin icaplarını yerine getirebilecek kişi olduğu için hızla değişen günümüz kamu yönetimi dünyasında bilhassa önem kazanmaktadır. Bu hususta uygulanabilecek yöntem ve tedbirlere yer verildikten sonra devlet yönetiminde temel ilke olarak adalet ele alınmaktadır. Bu bağlamda Kuran ve sünnetteki adalet ilkesi ile tarihte bu ilkeyi yerine getirebilecek kurum ve yargı sistemleri tanıtılmaktadır. Ardından kamuda yargı gücü ve hak arama yöntemlerine yer verilirken bu meselenin sorunlarına da değinilmektedir.

İkinci bölüm, “İstişare ve Şura Kararların Ortak Akılla Verilmesidir” başlığıyla İslam siyaset düşüncesinde var olan istişare ve şura kavramları ile demokratik yönetimlerde gücün paylaşılması ve danışmanlıklar arasında kurulan bağ anlatılmaktadır. İstişare konusunun Kuran ve sünnetteki yeri vurgulandıktan sonra otokratik, demokratik ve serbest liderlikteki istişare şekillerine yer verilmektedir. Ardından danışmanlık sürecinde alıcı sistem ve danışman/değişim uzmanı ilişkileri açıklanarak bu konuda karşılaşılan sorunlara işaret edilmektedir. Gelenekten gelen gücün paylaşılmazlığı düşüncesinin Müslümanlar tarafından demokratik yönetime yönlendirilmesi gerektiği bildirilmektedir. Bunun için yönetimin İslamiliği konusunda otokrasi ve demokrasi mukayesesıyla İslam’ın öngördüğü yönetim ilkelerinin bir

kenara bırakılarak geleneğin ve tarihi tecrübenin peşinden gidilmesinin İslamilikle ilgisi olmadığı ispat edilmeye çalışılmaktadır.

Üçüncü bölüm, “Sözleşmeye Sadık Kalan Yöneticiye İtaat Hem Hukukî Hem Ahlakîdir” başlığıyla biatle birlikte yöneten ve yönetilen arasında gerçekleşen toplumsal sözleşme kavramı ele alınmaktadır. Biati ifade eden toplumsal sözleşme kavramı, hükümdarın görevinin sorumluluklarını yerine getirirken adaletten ayrılmaması karşılığında halkın da ona itaat sorumluluğunu yüklenmesidir. Ülü’l-emre itaat dinî bir vecibe olmakla birlikte Allah’a isyan, haksızlık ve fasıklık söz konusu olduğunda ona itaat gerekmez. Bu bağlamda dinî bir emir olan yöneticiye itaatin sınırlılıklarından da bahsedilmektedir. Yöneticinin bunu sağlayabilmesi için ahlaki ve hukuki değerlere uygun davranması gerekmektedir. Ahlak ise akıl, bilgi ve edep bütünlüğü ile mümkündür. Ardından diğer ahlaki meziyetler tanıtılmaktadır. Yazar bu konuda yöneticinin kazanç getirici uğraşlardan uzak durması gerektiğini söyler ve yolsuzluk hadiseleri hakkında bilgi verir. Bu hadiselerin neticesi olarak kurumsal yapının yozlaşması, etkinlik ve verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

“Yönetimin Modern Boyutları: Çağdaş Sorunlar Çağdaş Çözümler” başlıklı ikinci kısım, üç bölümden oluşmaktadır. Bu kısımda İslam dünyası ile Orta Çağ Avrupa’sındaki din-devlet çatışmasının benzer olmadığından bahsedilmektedir. İslami anlayışta, modernleşme ve ulus devlete geçişle yüzleşilse bile bunun hukuk temelinde toplumdaki ayrılıkların azaltılarak toplum ve devlet faydasının arttırılmaya çalışıldığı izah edilmektedir. Bu bağlamda güncel problemlere dinî literatürden cevaplar bulmak, İslam geleneği söz konusu olduğunda oldukça mümkün görünmektedir. Birinci bölüm, “Birey, Güçlü Sivil toplum ve Hayat Kalitesi” başlığını taşımaktadır. Modern dünyada özgür olabilen bireylere ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle, güçlü bir toplum için bireyselleşmenin önemine dikkat çekilir. Bu bölümde “ülü’l-emr” tabirinin siyasi idareciden ziyade sivil inisiyatif sahiplerini ifade etmek için kullanıldığı ifade edilmektedir. Sivil inisiyatif sahipleri, ulema ve yargıç gibi toplumda adaleti sağlayacak kişilerdir. Bu konuda sivil inisiyatif sahibi olarak Ebû Hanîfe’nin Emevîler dönemindeki haksızlığa direnişi ve Abbasî yönetimine desteği örnek gösterilmektedir. Ayrıca bu bölümde, direniş hakkı bağlamında İslami gelenekte doğruyu söylemek anlamında yaşatılan sivil itaatsizlik örneklerine de yer verilmektedir.

“Örgütler ve Sürekli Değişen Dünyada Hayatta Kalmak” başlıklı ikinci bölüm, örgütsel yaşamı tasvir etmekle başlar. Bu konuda ahilik, loncalar ve vakıflar gibi inancın ve ekonominin iç içe olduğu tarım toplumundan yüksek kâr almak için kitle üretimin merkezleştiği sanayi ve bilgi toplumuna geçişe dikkat çekilmektedir.

Ardından bu geçişin örgütsel ve yönetsel devrim olduğundan bahsedilmektedir. Bu bağlamda meydana gelen modern örgütlerin belirleyici özelliği olarak açık ve organik ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Örgütler içerisinde devlet örgütü olarak bürokrasi, ekonomi ile ilgili örgütler olan işletmeler ayrıca kâr amacı gütmeyen örgütler tanıtılmaktadır. Bu arada siyaset felsefesinden yönetim bilimine, yönetimin farklı boyutlarının izahına yer veren yazar, örgütsel kademelere göre de olması gereken yönetim şekillerinden ve niteliklerinden bahsetmektedir. Ardından uyulması gereken yönetim ilkelerini kural cümlesi formülünde başlıklar olarak izah etmektedir. “Değişim Yönetimi ve Değişime Direniş” başlığı altında öncelikle İslam siyaset geleneğinde karışımıza çıkan “*ıslahat*” kavramıyla değişim ele alınarak günümüzle bağlantı kurulmaktadır. Değişimin safhaları ve bu süreçte alınması gereken tedbirler genişçe işlendikten sonra bu konuda olası direnişlerin çeşitlerinden bahsedilmektedir. Buna göre yönetim açısından direnişlerin hepsi haksız bir konumda algılanmamalı, kaynağı iyi anlaşılmalıdır. Fakat konuyla alakalı olarak “Teorisi Olmayan Direniş: Kamu Yönetimi Reformu” başlığında, 2004 yılında Türkiye’de uygulanmak istenen Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Projesi’nden bahsedilmektedir. Bu proje, halk ve devlet arasındaki anlayış ve uygulama uyumsuzluklarını gidermeyi amaçlayan bir uygulamadır. Yazar, projeyi analiz ederken yapısal özelliklerini de açıklamaya çalışmakta ve sonuç olarak başarısızlığın veya istenen sonucun alınmamasının sebeplerini de gün yüzüne çıkarmaya çalışmaktadır.

“Kamu Yönetimi: Zihniyet ve Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar” başlığıyla üçüncü bölümün günümüz kamu yönetimi hakkında çözüm odaklı bir eleştiri tarzında kaleme alındığı görülmektedir. Hâlâ gelişmekte olan ülkemizde problemlerle karşılaşıldığında güncel duruma adapte olamayan açıklardan bahsedilmektedir. Ardından kamu yönetimi zihniyetinin ilkesel sorunlarına yer verilmektedir. Bunlar arasında ideolojik zihniyet, otoriterlik, merkeziyetçilik, katı ve kapalı bürokrasi, devletin merkezde olmayıp vatandaşın sorumlu tutulması ve tek taraflı yönetim sayılmaktadır. Yazar, yönetimin çift taraflı olması gerektiği konusunu gelenekteki hâliyle bağdaştırarak böyle bir uygulamanın sadece yasalarla değil öncesinde düşünce ve yaklaşımların değiştirilmesiyle mümkün olabileceğini savunmaktadır. “Kamunun Sistem Sorunu” başlığıyla başkanlık sistemi konusuna değinilmektedir. Buna göre 2018’de Türkiye’de başlatılan başkanlık sistemi, dünyada bilinen parlamenter ve başkanlık sistemlerinden farklıdır. Bu uygulama bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlar kuvvetler ayrılığı bağlamında yürütme-yasama ve yürütme-yargı ilişkilerine bağlı problemlerdir. Ayrıca cumhurbaşkanlığı ve kabine ilişkisinde yapılan en önemli adım, başbakanlığın kaldırılması olmuştur. Devamında cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı yardımcısı, bakanlar, seçimler, siyasetin

finansmanı ve yeni bir anayasa hususlarında yapılan değişiklikler hakkında detaylı bir bilgilendirme yapılmaktadır. Kamu yönetiminden ve uygulamadaki anlayıştan gelen sorunlar açıklandıktan sonra yeni teşkilat yapısı ile ilgili olası sorunlar ve devlet personel rejiminde yapılması gereken değişiklikler hakkında özgün tespit ve yorumlar yapılmaktadır.

“Sonuç” kısmında, eserde bahsedilen İslam siyaset ilkeleri özet hâlinde verilirken eserin güncel meselelere de çözüm aradığına dikkat çekilmektedir. Yazarın meseleleri dile getirirken aktif süreçlere de işaret etmesi, eserin faydasını ve güncelliğini olumlu yönde etkilemektedir. Öyle ki bu süreçler hakkında yapılan yorumlarla birlikte detaylı bilgi alabilmek de mümkün görülmektedir. Başlıkların cümle şeklinde formüle edilmesi ve alınması gereken dersi vurgulaması, eserin siyasetname literatürüne yakınlığını çağrıştırmaktadır. Bu bakımdan konuların sınıflandırılması ve meselelerin ele alınış tarzı özgün bir niteliktedir. Çünkü İslami gelenekten siyasi-ahlaki ilkeleri çıkarıp günümüz demokratik yönetimine geçişin izah edilebilmesi için her bir başlık, özgün bir yaklaşım ve özen gerektirmektedir. Bu bakımdan eser, kamu yönetimi yanında diğer sosyal bilim dallarının da dâhil olduğu geniş bir sahaya hitap etmektedir. Akademik nitelikte olan bu çalışma, genel okuyucunun da anlayabileceği şekilde kaleme alınmıştır. Ayrıca eserin, bütün kamu yöneticilerinin ve görevlilerinin istifadesine sunulduğu da anlaşılmaktadır. Her ne kadar İslami literatürde tercüme kaynaklardan faydalanılmış olsa da gerek çok yönlü araştırma mahsulü olması gerek akademik birikimin yanında bilfiil tecrübeden hasıl olan bilgilerin yer alması, bu eseri özgün bir yere taşımaktadır. Ayrıca geleneğin izinde modern bir siyasetname olma iddiasını taşıyan bu eserin böyle bir alanın gelişmesine önemli bir katkıda bulunduğu söylenebilir.

